

1 Яңа материал-ны үзлештерү Дәреслек, сүзлек белән эш итә белү **(күппрофильле мәктәптә сәләтле балалар белән эшләү)**

Сәләтле балалар белән эшләү проблемасының актуальеге соңгы берничә дистә елда булган үзгәрешләргә бәйле. Мин сәләтле балаларны үстерү һәм тәрбияләү белән шөгыйльләнәм.

Сәләтле укучылар белән сайлап алу һәм эш алып бару аларның булачак һөнәри эшчәнлекләрен дәрәс сайлау өчен алдан яки бер үк вакытта шартлар тудыру белән бәйле булырга тиеш.

Математика дәрәсләрендә сәләтле балалар белән эшләү системасы түбәндәге компонентларны үз эченә ала:

- * сәләтле балаларны ачыклау;
- дәрәсләрдә ижади сәләтләрне үстерү;
- * дәрәстән тыш эшчәнлектә сәләтләрне үстерү (олимпиадалар, конкурслар, тикшеренү эше);
- * сәләтле балаларны һәръяклап үстерү өчен шартлар тудыру.

Сәләтле һәм талантлы укучылар белән эшләгәндә диалогик уку формалары куллану өстенлек бирә.

Ижади танып-белү активлыгын үстерү өчен мөстәкыйльлекне стимуллаштырырга һәм хушларга кирәк.

Сәләтле һәм сәләтле балалар өчен программаларның нигезенә, барыннан да элек, тизләтү принцибы салынырга тиеш. Белем бирү программаларының тизләтелгән үтүе барлык индивидуальлек сәләтләрен үстерүнең төп факторы буларак карала, чөнки укучының акыл сәләтен оптималь рәвештә йөкләргә мөмкинлек бирә.

Сәләтле балалар белән эшләүнең төп өлеше дәрәстән тыш эшчәнлеккә туры килә. Төрле интеллектуаль һәм фән олимпиадаларында, ижади конкурсларда, фестивальләрдә, проектларда катнашу сәләтле балага үз талантларын ачарга

һәм мәктәп программасы кысаларыннан чыккан мәнфәгатьләрен тормышка ашырырга мөмкинлек бирә.

Сәләтле бала белән класстан тыш эшләүнең икенче варианты — аның мөстәкыйль эшенә басым ясап, индивидуаль дәресләр.

Бу очракта укытучыга эштә кирәк:

* баланың үз-үзенә куелу тематикасын, сәләтен, психик үзенчәлеген, аның башка фәннәр буенча уку йөкләнешен исәпкә алып, бала белән дәресләр планы төзәргә.;

· укыту методикасын уйларга; (сәләтле балалар принципияль башка әзерлек таләп итә, чөнки алар фикерләү мөстәкыйльлеге, экспериментларга омтылышы белән аерылып тора, аларга житди акыл эше кирәк.;

* билгеләргә темалар консультацияләр буенча иң катлаулы һәм запутанным мәсьәләләре;

· сайларга формасын бала хисап өчен билгеле бер промежутки вакыт.

Сәләтле балаларның үз-үзләрен тормышка ашыруының тагын бер ысулы-аларның тикшеренү эшчәнлеген оештыру. Мондый эш формасы укучыларга тикшеренү эшенең юнәлешләрен генә түгел, ә индивидуаль темпны һәм фәнне алга жибәрү ысулын да сайлау мөмкинлеге бирә.

Мин, математика укытучысы буларак, жәмгыятьнең заманча интеграцияләнгән үсешендә аның әһәмияте белән кызыксынырга, аларны логик фикер йөртергә, ижатка этәргеч бирергә тиеш.

Мин үз эшемдә укучыларның ижади сәләтләрен үстерү өчен дифференциацияләнгән биремнәр бирәм. Мәсәлән, һәр укучы «гадәти булмаган дробалар» (25 бурыч – 4 блок) дигән темага стандарт булмаган бурычлар сайлый. Анда һәр бала үзен әлеге блоklarда күрсәтәчәк.

Сәләтле балалар белән дә индивидуаль эш алып барам. Минем фикеремчә, үзенең төп бурычы – диалог һәм бердәм эзләү нигезендә мондый балаларга шәхси үсешнең иң нәтижәле стратегиясен эшләргә һәм аларның үзенчәлекләрен үстерүнең индивидуаль белем бирү маршрутын эшләргә ярдәм итү.

Сәләтле укучылар белән эшләүнең мөһим формасы булып Олимпиада тора. Олимпиадаларга эзерлек-ул уйланучанлыкны һәм системалылыкны таләп итә торган катлаулы процесс.

Сәләтле балалар белән төрле конкурсларда катнашу да мөһим эш булып тора. Алар «Winkid»белем бирү платформасында актив катнашалар. Башка дистанцион конкурсларда катнашып, жавапларны интернетта табарга мөмкин булса, монда, белемнән тыш, логик фикерләү, зирәклең һәм тапкырлык кирәк. Катлаулы биремнәрне сәләтле балалар гына үти ала.

Үз тәҗрибәмдә Мин сәләтле укучы сәләтен генә түгел, ә бәлки үз эрудицияләрен, хәтерен, акылын, хезмәт сөючәнлеген, дисциплиналылығын, жаваплылығын да үстерә алсын өчен укучыларның эшчәнлеген шулай оештырырга тырышам. Сәләтлеләргә бик сакчыл карарга кирәк. Алар бигрәк тә раним, һәркайсы бик индивидуаль, аларның табигый байлыкларының әһәмиятен танырга кирәк.

Бала талантлы шәхес булырмы? Сәләтлелек билгеләре белән? Бу бәйле киң спектрын сәбәпләре һәм факторлар. Бу эштә өлкәннәр мөһим роль уйный, педагог алдында укучының һәръяклы үсеше өчен максималь уңай, уңайлы шартлар тудыру, уңыш ситуациясен формалаштыру бурычы тора. Дәвамьнда минем эш мәктәптә, мин пытаюсь моңа ирешергә.

Түбәндәге нәтиҗәләр ясарга мөмкин: сәләтле балалар аерым алым килүне таләп итә. Алар белән эшләү буенча төп юнәлешләр булып, белем һәм сәләтләрне сайлап алу нигезендә булдырылган төркемнәрдә индивидуаль якын килү һәм эшләү тора. Кешедә иҗади башлангычлар тәрбия һәм белем бирүгә бәйсез рәвештә барлыкка килә, әмма аларны үстерү өчен шартлар тудырырга мөмкин.

Файдаланылган чыганақлар исемлеге

1. Омарова в.к. сәләтле балалар белән эшләүдә концептуаль алымнар. Сәләтле бала, 2010. - № 6. – 22-28.
2. Павлова е.в. сәләтле балалар белән эшләү стратегиясе. М., Мәҗрифәт, 2008. С. 135-136.

3. Сатынская а.к. сэлэтле балалар өчен уку-укыту программаларын эшләү проблемасы турында. Сэлэтле бала, 2010. - № 6. – 29-33.